

Naudas zaļajai pārejai var nepietikt

OLAFS
ZVEJNIEKS

Kāda būs ekonomikas zaļās transformācijas ilgtspēja šā vārda ekonomiskajā izpratnē, kad un kādu ekonomisko efektu tā radīs? Šie jautājumi moka daudzus, jo saistīti ar bažām par ierasto darba vietu un ienākumu zaudējumu, bet nākotne kā vienmēr ir neskaidra.

Ekonomikas ministrijas Ilgtspējīgās enerģētikas politikas departamenta vecākais eksperts Einārs Cilinskis godīgi atbild, ka sliktā atbilde uz šiem jautājumiem pagaidām ir "mēs nezīnām", taču tūlīt pat piebilst, ka labā atbilde arī pastāv un tā ir "mēs drīz zināsim". "Ir izveidotas vairākas darba grupas, kurās piedalās Ekonomikas ministrija, Latvijas Universitāte un Fizikālās enerģētikas institūts un nākotnē tiks iesaistīti vēl citi dalībnieki un sākti pētījumi. Šā gada beigās mums būs krietni precīzākas atbildes uz uzdotajiem jautājumiem – darba grupas uzdevums ir sniegt atbildi uz to, kā Zaļā kursa un ekonomikas zaļās transformācijas izvirzītos mērķus sasniegt pēc iespējas ekonomiski pamatotā veidā. Papildus tam Finanšu ministrija izveidojusi darba grupu, kas pēta zaļās transformācijas ietekmi uz finansēm, ņemot vērā taksonomiju – proti, finansējuma ierobežojumus, kas jau tuvākajā nākotnē tiks piemēroti visam, kas netiks uzskatīts par pietiekami videi draudzīgu."

Cilinskis teic, ka, patiesību sakot, Zaļajam kursam un zaļajai transformācijai ir vairāki problēmu loki. Pirmais no tiem – kā sasniegt nepieciešamo siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumu, energoefektivitātes pieaugumu un citus mērķus. Otrs – ko šādos apstākļos spēs ražot un eksportēt Latvija, kādas ir tās priekšrocības un trūkumi. "Liels jautājums šajos apstākļos – kādas ir mežsaimniecības nozares perspektīvas Latvijā," saka Cilinskis. Visbeidzot, trešais problēmu loks saistīts ar pieejamo finansējumu – vai tas ir pietiekams. "Darba grupas pašreizējais pieņēmums ir – pagaidām pieejamais finansējums zaļajai transformācijai būs nepietiekams, tādēļ, iespējams, būs jāmeklē papildu finansējuma avoti," viņš atzīst.

Jāpiebilst, ka bažas par finansējuma nepietiekamību moka ne tikai Latviju. Lai gan laikā no 1990. līdz 2016. gadam siltumnīcefekta gāzu emisijas ES samazinājās par 22%, bet ekonomiskā izaugsme bija 54%, kas ir zināma optimisma pamats, Eiropas Komisija piedāvājusi trīs jaunus ieņēmumu avotus ES budžetā. Pirmo no tiem veidos ieņēmumi no emisijas kvotu tirdzniecības (ETS), otro – resursi, ko rada ierosinātais ES oglekļa ievadko-

rekcijas mehānisms, un trešo – starptautisko uzņēmumu atlikušās peļņas daļa, kas tiks pārdalīta ES dalībvalstīm. Paredzams, ka jaunie ieņēmumu avoti, kad tie būs nostabilizējušies, papildinās ES budžetu, 2026.–2030. gada laikposmā ik gadu nodrošinādami vidēji līdz 17 miljardiem eiro.

Sākums – viegls, tālāk grūtāk

Fizikālās enerģētikas institūta vadošais pētnieks Gaidis Klāvs uzsver, ka ES klimatneitralitātes mērķu sasniegšanai pērn izvirzīts mērķis 2030. gadā sasniegt siltumnīcefektu radošo gāzu izmešus par 55%, palielinot šo mērķi no iepriekš noteiktajiem 40%. Pērnā gada jūlijā nāca klajā dokumenti, kas sadalīja šo izmešu samazinājumu divās daļās – ETS un ne-ETS sistēmā. ETS ir emisiju tirdzniecības sistēmas abreviatūra, šī sistēma attiecas uz lielajiem ES uzņēmumiem un enerģijas ražotājiem, bet nākotnē attieksies arī uz jūrniecību un aviāciju, kas savas darbības nodrošināšanai pērk t. s. oglekļa izmešu kvotas, daļa no tām tiek piešķirta arī par brīvu. Šai sistēmai ir tikai kopējais ES mērķis. Otra, ne-ETS sistēmas, daļa sadalīta starp dalībvalstīm. Latvijas gadījumā šis mērķis ir 17% emisiju samazinājums pret 2005. gada emisijām un tas attiecas uz visām nozarēm. "Ja vērtē šā mērķa sasniegšanu, tad šis mērķis, neapšaubāmi, ir sasniegams, jautājums ir tikai par izmaksām tā sasniegšanai," vērtē G. Klāvs. "Fizikālās enerģētikas institūts veicis pirmo aplēsi par izmaksām šā mērķa sasniegšanai. Secinājumi – izmaksu sadārdzinājums jeb papildu izmaksas šā mērķa sasniegšanai ir samērā mērenas pirmo 15% samazinājuma gadījumā un sāk straujāk pieaugt pēc šīs robežas pārsniegšanas. Kopumā, mūsu vērtējumā, 2030. gada klimata mērķu sasniegšanai papildu iz-

Līdzekļi ekonomikas zaļajai transformācijai

1) no Atveseļošanās un noturības fonda:

- Klimata pārmaiņu ierobežošanai līdz 2026. gadam – 676,2 milj. eiro.
- ekonomikas transformācijai līdz 2026. gadam – 196 miljoni eiro.

2) pagaidām nezināms līdzekļu apjoms no ES 2021.–2027. gada budžeta programmām.

- 3) Nezināma apjoma valsts budžeta līdzekļi.
- 4) Nezināma apjoma privātās investīcijas.

SEG emisiju apjoma samazinājums par 55% (pret 1990. gada līmeni)

Energoefektivitātes pieaugums par vismaz 32,5%

Vismaz 32% enerģijas no atjaunojamiem resursiem (Latvijā šobrīd – 39%)

Dati: Finanšu ministrija, Eiropas Komisija

TIMURA SUBHANKULOVA FOTO

Ekonomikas ministrijas Ilgtspējīgās enerģētikas politikas departamenta vecākais eksperts Einārs Cilinskis: "Pašreizējais pieņēmums ir – pagaidām pieejamais finansējums zaļajai transformācijai būs nepietiekams, tādēļ, iespējams, būs jāmeklē papildu finansējuma avoti."

maksas būs 0,24% no Latvijas 2030. gada iekšzemes kopprodukta (0,24% no 2020. gada Latvijas IKP būtu aptuveni 77 miljoni eiro, bet 2030. gadā šī summa varētu būt pusotru līdz divas reizes lielāka. – **Aut. piez.**) Jāuzsver, ka te nav runa par kārtējām investīcijām, kas nepieciešamas jebkuras sistēmas uzturēšanai darba kārtībā, bet tieši par papildu izmaksām, kas būs nepieciešamas klimata mērķu sasniegšanai."

Pieaug ekonomiskās grūtības

Sākotnējais pieņēmums ir tāds, ka zaļās transformācijas rezultātā Latvijas iekšzemes kopprodukts samazināsies, pieaug

inflācija un bezdarbs. Latvijas Bankas Monetārās politikas pārvaldes galvenais ekonomists, Latvijas Universitātes pasniedzējs un minētās darba grupas loceklis Oļegs Krasnojorovs uzsver, ka minētais izpētes projekts gan vēl ir tikai sākuma stadijā un tā rezultāti – klimata adaptācijas programmu ietekme uz iekšzemes kopproduktu, inflāciju un nodarbinātību – gaidāmi 2022. gada beigās vai 2023. gada sākumā. "Šobrīd var teikt to, ka pielāgošanās klimata pārmaiņām var samazināt Latvijas IKP un nodarbinātību un nedaudz paugstināt inflāciju. Taču, vērtējot šos sākotnējos pieņēmumus, tie būtu jāsalīdzina ar alternatīvām – kā IKP, inflāciju un bezdarbu ietekmētu globālā sasilšana, ja mēs nedarītu neko. Ticamākais, ka šī ietekme būtu vēl lielāka. To, cik tieši varētu samazināties IKP un palielināties inflācija un bezdarbs, noteiks zaļās pārejas temps – jo lēnāk un pakāpeniskāk tā notiks, jo ietekme būs mazāka."

Cik ilgā laikā zaļā transformācija varētu sniegt ekonomisko atdevi? Šobrīd ir skaidrs, ka šai transformācijai jābūt ļoti pakāpeniskai, uzsver O. Krasnojorovs. "Klimata mērķus var sasniegt ļoti vienkārši – rīt pat slēdzot visu ražošanu un enerģētiku, apturot transportu, aizliedzot nodarboties ar lauksaimniecību un izslēdzot apkuri mājokļos. Taču ekonomika un tās darbības rezultātā radītie iztikas līdzekļi cilvēkiem šādos apstākļos arī pārstās eksistēt. Dīez vai šādas rīcības sociālās un politiskās sekas kādam patiks. Tieši tādēļ zaļajai pārejai jābūt pēc ie-

spējas pakāpeniskai un ļoti svarīgs aspekts šajā pārejā ir zaļo tehnoloģiju izmaksu samazināšana – jo pašlaik tradicionālo, piesārņojošo tehnoloģiju izmantošana vairumā gadījumu joprojām ir izdevīgāka. Vienīgais veids izmaksu samazināšanai ir tālāka zinātniskā izpēte un inovācijas. Otrs svarīgs aspekts ir tas, ka ļoti būtiski panākt, lai ne visas zaļās tehnoloģijas tiek importētas, daļa jārada arī tepat uz vietas, Latvijā."

Kā audzēt labklājību?

Krasnojorovs uzskata, ka zaļā pāreja noteiktos apstākļos var veicināt sabiedrības labklājības izaugsmi. "Tā pagaidām vēl ir tikai zinātniskajā literatūrā aprakstīta ideja, bet labklājības pieaugumu varētu nodrošināt tad, ja apstākļos, kad augs nodokļu slogi par vides piesārņošanu, valdība samazinātu citu nodokļu slogu – iedzīvotāju un uzņēmumu ienākuma nodokli, pievienotās vērtības nodokli, VSAOI utt. Proti, labklājības pieaugumu nodrošinātu kopējā nodokļu sloga samazināšanās vai vismaz nepalielināšanās. Šādos apstākļos mēs iegūtu tādu pašu vai augstāku labklājības līmeni un papildus vēl iegūtu vides uzlabojumu, kas ir vērtība pati par sevi, tā rezultātā, piemēram, uzlabosies cilvēku veselība un vide," viņš saka. "Veselība un vide nav IKP sastāvdaļas, tādēļ zaļās transformācijas rezultātā iegūtie veselības un vides uzlabojumi var radīt labākus dzīves apstākļus daudziem pat tad, ja IKP apmērs paliek uz vietas vai samazinās."

Visbeidzot – kādas ir zaļās transformācijas alternatīvas un kas notiks, ja Latvija 2030. gada klimata mērķus nerasniegs. Atklāti runājot, vismaz šobrīd šādu alternatīvu nav – ES pausta politiskā apņēmība sasniegt 2030. un 2050. gada mērķus ir ļoti stipra un atpalcējiem tiek draudēts ar sodiem. Protams, teorētiski var iztēloties situāciju, kurā, ja vairākums dalībvalstu nerasniegs 2030. gada mērķus, tiek pārskatīts Zaļā kursa ieviešanas temps kopumā. Taču, pirmkārt, šobrīd nav nekādu pazīmju, kas liktu domāt par šādu izgāšanos, bet, otrkārt, tas būtu tik spēcīgs trieciens ES starptautiskajam prestižam, ka valstu savienība pieliks ļoti daudz pūliņu, lai no tā izvairītos. Tādēļ šobrīd jāatzīst – alternatīvas nav, Latvija var virzīties tikai pa Zaļā kursa nospraustu maršrutu.

MAF

Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par publikācijas saturu atbild "Latvijas Avīze".